

специальных дисциплин в тексты научно-популярного и художественного содержания с упрощенной формой изложения; принцип актуализации осмысленной перспективы профессионального развития средствами иноязычной культуры; принцип определения степени необходимости и достаточности условий постоянного применения иностранного языка преподавателем медицинского вуза; принцип обеспечения личностной и профессиональной заинтересованности преподавателя иностранного языка в его применении в качестве средства удовлетворения своих интересов за пределами специальности; принцип двухуровневой подготовки преподавателей медицинского вуза к преподаванию медицины на иностранном языке.

Ключевые слова: принцип, концепция, иностранный язык, коммуникативный барьер, овладение, обучение, преподавание, исследование, готовность, организация, навыки, способность.

SUMMARY

G. Merkhelovich. Foreign language teaching and learning methodology for medical university teachers.

The paper is concerned with core principles of foreign language teaching/learning methodology intended for getting Ukrainian medical university teachers being able to deliver their classes to students in a foreign language. Core target teaching and learning principles belonging to the ESL methodology in question are discussed. Consideration of the principles is preceded by review and analysis of foreign and Ukrainian pedagogists dealing with the problem. Among methodological approaches and techniques described are those of getting the learners adapted to L2-based reading of simplified fiction and non-fiction texts belonging to areas of their non-professional interests, as well as concepts of measuring the extent to which the foreign language is expected to be used by the learners in their everyday life outside the classroom to keep their language skills alive. A two-level language teaching/learning programme is discussed as part of the methodological approach.

Key words: principle, conception, foreign language, communication barrier, language acquisition, language learning, language teaching, research, ability, organization, skills.

УДК 371.134:63:[81'24]

Ю. О. Ніколаєнко

Полтавська державна аграрна академія

ПРІОРИТЕТНІ ПІДХОДИ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ В ІНШОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті досліджується проблема визначення підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців як базової педагогічної категорії, що визначає стратегію навчання та вибір методів для реалізації цієї стратегії. Представлено класифікацію різноманітних підходів, які використовуються у сучасній методиці викладання іноземних мов. Виокремлено три основних підходи в сучасній методиці викладання іноземних мов – діяльнісний, особистісний, компетентнісний. На підставі аналізу сучасних концепцій щодо спрямованості навчального процесу визначено комунікативний підхід як пріоритетний у підготовці студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування в іншомовному середовищі, що дозволяє відтворити в навчальному процесі реальне спілкування у професійній сфері.

Ключові слова: підхід до навчання, діяльнісний підхід, особистісний підхід, компетентнісний підхід, комунікативний підхід, підготовка до професійного спілкування в іншомовному середовищі.

Постановка проблеми. На сьогодні аграрна галузь є одним із перспективних напрямів економічного розвитку нашої держави. З огляду

на це виникає нагальна потреба реформування аграрної освіти з метою оновлення кадрового складу в сільському господарстві згідно із сучасними вимогами. Основним завданням вищих навчальних закладів є підготовка фахівців із високим рівнем мобільності та конкурентоспроможності, які здатні розвивати аграрний потенціал України, можуть бути активними учасниками міжнародних програм, обмінюватися досвідом із зарубіжними партнерами та постійно самоудосконалюватися в умовах європейської та світової інтеграції. У цьому контексті проблема іншомовної підготовки майбутніх аграріїв набуває особливої актуальності.

Аналіз актуальних досліджень. Серед численних досліджень, присвячених питанням аграрної освіти можна виділити декілька дисертацій, у яких розкрито певні аспекти іншомовної підготовки. Це роботи С. Г. Заскалети (організація самостійної пізнавальної діяльності студентів), А. М. Кузнецова (удосконалення професійної іншомовної підготовки), І. В. Ляшенко (формування готовності до реалізації міжнародних фахових програм). Аналіз цих досліджень доводить актуальність проблеми підвищення якості навчання іноземним мовам у вищих навчальних закладах нефілологічного профілю та засвідчує необхідність розробки цілісної системи підготовки студентів аграрних спеціальностей до професійного іншомовного спілкування.

Мета статті – аналіз сучасних підходів у навчанні іноземної мови та визначення пріоритетного підходу в підготовці майбутніх аграріїв до професійного спілкування в іншомовному середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «підхід до навчання» є базовою педагогічною категорією, що визначає стратегію навчання та вибір методів для реалізації цієї стратегії [9, 218]. Підхід подає загальне уявлення про те, чого і як навчати. Саме тому визначення основного підходу є першим етапом у розробці моделі підготовки студентів аграрних спеціальностей до іншомовного спілкування. Усі інші компоненти (мета, принципи, зміст, технологія та очікуваний результат) зумовлюються обраним підходом.

Аналіз наукової літератури виявив певні спроби класифікувати різноманітні підходи, які використовуються в сучасній методиці викладання іноземних мов. Зокрема М. В. Ляховицький, досліджуючи психологічні аспекти оволодіння іноземною мовою, виділяє біхевіористський, індуктивно-свідомий, пізнавальний (когнітивний) та інтегрований підходи [3]. Із позицій спрямованості навчання розрізняють мовний підхід (спрямований на оволодіння мовою), мовленнєвий

(розвиток мовленнєвих умінь і навичок) та мовленнєво-діяльнісний, у центрі якого оволодіння мовою як засобом спілкування [9].

На сьогодні в системі професійної освіти найбільш поширеними є два підходи: діяльнісний, спрямований на засвоєння змісту діяльності, певної системи знань і якостей, та особистісний, де студент стає активним суб'єктом навчального процесу, а діяльність розглядається як засіб його розвитку. На перший погляд, теоретично ці підходи є антагоністичними, проте, обидва вони співіснують у навчальному процесі. Як слушно відмічає В. А. Семиченко, «система професійної підготовки існує одночасно і як така, що забезпечує виконання певного державного замовлення на спеціалістів (тобто діяльнісно зорієнтована), так і така, що є певним етапом і засобом життєвого самовизначення особистості (особистісно значуща)» [7, 49].

На нашу думку, у процесі професійної підготовки, в тому числі й іншомовної, діяльнісний та особистісний підходи є не взаємовиключними, а взаємодоповнюючими. Для визначення співвідношення цих підходів скористаємося запропонованою В. А. Семиченко ієрархією цінностей у системі вищої освіти. Виходячи з того, що головною цінністю держави проголошено особистість, кожна навчальна дисципліна окремо і процес професійної підготовки в цілому мають забезпечувати: 1) розвиток особистості, самовизначення індивіда в соціальній і професійно-рольовій структурі суспільства, залучення до загальнолюдських цінностей; 2) професіоналізацію – включення у професійно-рольові відносини; 3) спеціалізацію – оволодіння операційною структурою діяльності [7, 44].

Пріоритетне місце особистості у процесі вивчення іноземної мови відмічається у Коцепції мовної освіти, згідно з якою мета вивчення мов полягає у становленні духовно багатой особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися виражальними засобами мови, її типами, стилями, жанрами, формами в усіх видах мовленнєвої діяльності, орієнтується в постійно зростаючому інформаційному потоці, уміє самостійно навчатися та самовдосконалюватися. Виходячи з цього, основними завданнями є: формування у студентів готовності до соціальної взаємодії для спільного розв'язання різноманітних проблем і досягнення взаєморозуміння; залучення до діалогу культур як важливого феномену мирного співіснування та взаємозбагачення; ознайомлення студентів із молодіжною субкультурою, яка перебуває за межами їхнього власного мовного простору, сприяння критичному осмисленню соціальних проблем, усвідомлення життєвих цінностей; оволодіння прийомами самостійної роботи; творче використання іноземної мови для власного самовираження; формування у студентів

індивідуального стилю навчання. Результатом навчання мов повинна стати особистісна багатомовність, що передбачає вільне використання різних мов залежно від соціальних умов та індивідуальних потреб [2].

У Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти для позначення особистісної багатомовності використовується термін «плюрилінгвальна компетенція», всередині якої всі мови існують не відокремлено одна від одної, а тісно переплітаються та взаємодіють, що дає змогу особистості вільно переключатися з однієї мови на іншу, застосовуючи весь лінгвістичний репертуар для досягнення взаєморозуміння [10, 4–5]. При цьому провідним підходом у навчанні мов є діяльнісно-орієнтований, згідно з яким усі користувачі мови є, в першу чергу, членами суспільства й користуються мовою, виконуючи свої соціальні функції, і за таких умов будь-яка мовленнєва діяльність також стає частиною широкого соціального контексту. Проте, тут же відмічається, що такий підхід ураховує когнітивні, емоційні, вольові та інші якості індивіда, які проявляються під час виконання ним соціальних ролей [10, 9]. Це знову підтверджує той факт, що концептуальні відмінності між діяльнісним та особистісним підходами не заважають їхньому співіснуванню в реальних умовах навчального процесу.

Останнім часом все більшої популярності набуває компетентнісний підхід (М. В. Алексєєв, В. І. Байденко, Е. Ф. Зеєр, Ю. Мальований, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, А. Тупчій, А. В. Хуторський, І. Чемерис). Як зазначає О. С. Заблоцька, особливостями компетентнісного підходу є: визнання компетенцій кінцевим результатом навчання та їх цілеспрямоване формування; перенесення акцентів з поінформованості суб'єктів навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем; студентоцентрована спрямованість навчання; націленість фахової підготовки на майбутнє працевлаштування випускників [1, 67].

Отже, при застосуванні компетентнісного підходу до фахової підготовки головний акцент робиться на оволодінні майбутніми фахівцями загальними та предметними компетенціями та формуванні їхньої професійної компетентності.

Необхідно відмітити, що в англomовних джерелах використовується лише один термін «competence», який трактується як сума знань, умінь і характерних рис, що дозволяє особистості виконувати певні дії [10, 9]. Однак, у наукових та методичних розробках українських і російських авторів поняття «компетенція» і «компетентність» часто не є тотожними. Найбільш загальноприйнятим є визначення компетенції як певної сфери, у якій людина добре обізнана, сукупності знань, умінь і навичок, необхідних

для виконання певної діяльності. Це поняття часто вживають у значенні вимоги до підготовки людини. При цьому компетентність виступає як характеристика особистості, що визначає її здатність до виконання діяльності на основі отриманих знань і сформованих умінь та навичок. Компетентність включає не тільки володіння певними компетенціями, але й особистісне ставлення до них і до предмету діяльності [9].

Компетентнісний підхід є одним із провідних у навчанні іноземних мов. Так, метою і результатом іншомовної підготовки студентів нефілологічних ВНЗ є формування професійної комунікативної компетенції, що розглядається як специфічна для академічного і професійного середовища мовна поведінка. Така поведінка вимагає набуття лінгвістичної компетенції (мовленнєвих умінь і мовних знань), соціолінгвістичної та прагматичної компетенцій, які необхідні для виконання завдань, пов'язаних із навчанням і майбутньою професійною діяльністю [6].

Спрямованість на оволодіння компетенціями простежується й у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, незважаючи на те, що пріоритетним у цьому документі визнано діяльнісно-орієнтований підхід. Вивчення мови описується як певні дії особи в ролі соціального агента, націлені на розвиток загальних та комунікативних мовленнєвих компетенцій. Сформовані компетенції використовуються у різних контекстах для здійснення мовленнєвої діяльності. Керівництво цими діями з боку учасників навчального процесу призводить до удосконалення чи модифікації компетенцій [10, 9].

Таким чином, на основі аналізу педагогічних джерел можна виділити три основні підходи в сучасній методиці викладання іноземних мов – діяльнісний, особистісний і компетентнісний, поєднання яких передбачає практичне оволодіння іноземною мовою та розвиток особистості майбутніх фахівців.

З нашої точки зору, компетентнісний підхід може застосовуватися у процесі підготовки студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування в іншомовному середовищі лише частково. Метою і результатом вищезазначеної підготовки є формування готовності до професійного спілкування в іншомовному середовищі – особистісного утворення, яке включає не тільки професійну комунікативну мовленнєву компетентність, але й мотивацію, ставлення до спілкування іноземною мовою, здатність до нормативної саморегуляції та самооцінювання.

З огляду на те, що головним акцентом у нашій моделі підготовки є спілкування, вважаємо можливим визначення комунікативного підходу як пріоритетного. Особливості комунікативного підходу висвітлено в численних

наукових публікаціях (К. Брамфіт, К. Джонсон, І. Зимня, Г. Колшанський, У. Літтелвуд, С. Мельник, Є. Пассов, В. Скалкін, Х. Уїдоусан). Його сутність полягає в тому, що навчання іноземної мови має бути максимально наближеним до реального іншомовного спілкування, що досягається шляхом організації навчального процесу як моделі спілкування.

Є. І. Пассов визначає такі характеристики комунікативності, як: мотивованість, цілеспрямованість, особистісний смисл, мовленнєворозумова активність, індивідуальність ставлення, зв'язок спілкування з різними видами діяльності, взаємодія, контактність, ситуативність, функціональність, евристичність, змістовність, проблемність, новизна і виразність [5].

Отже, згідно з комунікативним підходом, процес підготовки студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування в іншомовному середовищі є імітацією реальної професійної взаємодії фахівців аграрного профілю в такому лінгвокультурному соціумі, де основним засобом спілкування є нерідна для одного з комунікантів мова.

За таких умов особливого значення набуває формування мотивації студентів, а саме комунікативної ситуативної мотивації, що спонукає до здійснення мовленнєвих дій у контексті певної ситуації спілкування. Така мотивація є внутрішньою, або процесуальною, оскільки сам процес спілкування, а не зовнішні чинники, виступає стимулом і породжує потреби. Ми повністю погоджуємося з О. Б. Тарнопольським у тому, що «процесуальна мотивація – це найсильніший і найбільш дієвий вид мотивації, тому, якщо вдається сформувати її при вивченні іноземної мови, то успіх навчання уже значною мірою гарантований» [8, 67].

Формування внутрішньої мотивації можливо лише за умов, коли студенти отримують задоволення від того, чим вони займаються, та усвідомлюють для чого, вони виконують певну дію. Для цього спілкування на заняттях з іноземної мови має бути організоване таким чином, щоб студенти були постійно залученими до цікавої та особистісно значимої діяльності, яка також має бути професійно орієнтованою та максимально подібною до реальної взаємодії фахівців. Отже, якщо ми готуємо майбутніх аграріїв до спілкування в іншомовному середовищі, то в аудиторії необхідно намагатися створити такі умови, в яких студенти можуть опинитися під час проходження практики на фермерських господарствах чи навчання в зарубіжних ВНЗ. Цим забезпечується зв'язок спілкування з різними видами діяльності – фаховою, суспільною, побутовою, навчально-пізнавальною тощо.

Для того, щоб студент почувався на заняттях не пасивним виконавцем інструкцій викладача, а реальним учасником іншомовного професійного спілкування, будь-яка мовленнєва діяльність повинна здійснюватися в

ситуативному контексті. При цьому варто уникати занадто спрощеного й хибного уявлення про те, що ситуативність – це тільки моделювання комунікативних ситуацій у вигляді складання діалогів. За визначенням Є. І. Пасова, «ситуація – це універсальна форма функціонування процесу спілкування, яка існує як інтегративна динамічна система соціально-статусних, рольових, діяльнісних і моральних взаємовідносин суб'єктів спілкування та яка відображається в їхній свідомості та виникає на основі взаємодії ситуативних позицій учасників спілкування» [4, 57]. Ми розуміємо ситуативність як зумовленість будь-яких мовленнєвих дій взаємовідносинами комунікантів. Усі мовні одиниці, які використовуються у процесі спілкування, завжди співвідносяться із ситуацією, тобто вживаються у певному контексті. Такий підхід вимагає залучення студентів до активної спільної творчої діяльності, у процесі виконання якої задіяні всі сторони спілкування – інформативна (взаємообмін навчальною, фаховою, соціально-культурною та іншими видами інформації), інтерактивна (координація, співробітництво, взаємодопомога) та перцептивна (взаєморозуміння на основі емпатії та рефлексії).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок про пріоритетне значення комунікативного підходу в підготовці студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування в іншомовному середовищі. Саме такий підхід дозволяє відтворити в навчальному процесі реальне спілкування у професійній сфері, а студентам надає можливість відчувати себе справжніми фахівцями, які взаємодіють в умовах нерідного лінгвокультурного соціуму. Перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямі вбачаємо в реалізації основних положень комунікативного підходу на практиці та розробку спецкурсу для підготовки студентів аграрних ВНЗ до проходження навчально-виробничої практики за кордоном.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз / О. С. Заблоцька // Вісник Житомирського держ. ун-ту. Сер. Пед. науки. – Житомир, 2008. – Вип. 40. – С. 63–68.
2. Концепція мовної освіти в Україні: Проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/doc/files/news/132/13252/Concept_L_education.doc.
3. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков : учеб. пособие [для филол. факультетов вузов] / М. В. Ляховицкий. – М. : Высшая школа, 1981. – 159 с.
4. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов. – М. : Русский язык, 1989. – 276 с.
5. Пассов Е. И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 2000. – 170 с.

6. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Бакаєва Г. Є., Борисенко О. А., Зуєнок І. І. та ін. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
7. Семиченко В. А. Теоретичні та методичні основи професійного самовиховання студентів вузу : навч.-метод. посіб. / [В. А. Семиченко, О. М. Галус, Л. В. Зданевич ; В. А. Семиченко (заг. ред.)]. – Хмельницький : ХГПІ, 2001. – 255 с.
8. Тарнопольский О. Б. Методика обучения английскому языку делового общения : учеб. пособие / О. Б. Тарнопольский, С. П. Кожушко. – К. : Ленвит, 2004. – 191 с.
9. Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь / А. Н. Щукин. – М. : Астрель : АСТ : Хранитель, 2007. – 746, [6] с.
10. Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001. – 260 p.

РЕЗЮМЕ

Ю. А. Николаенко. Приоритетные подходы в подготовке студентов аграрных специальностей к профессиональному общению в иноязычной среде.

В статье исследуется проблема определения подхода в профессиональной подготовке будущих специалистов как базовой педагогической категории, которая определяет стратегию образования и выбор методов для реализации этой стратегии. Представлена классификация разнообразных подходов, которые используются в современной методике преподавания иностранных языков. Выделены три основных подхода в современной методике преподавания иностранных языков – деятельностный, личностный, компетентностный. На основе анализа современных концепций направленности учебного процесса коммуникативный подход определен как приоритетный в подготовке студентов аграрных специальностей к профессиональному общению в иноязычной среде, что позволяет воссоздать в учебном процессе реальное общение в профессиональной сфере.

Ключевые слова: *подход к обучению, деятельностный подход, личностный подход, компетентностный подход, подготовка к профессиональному общению в иноязычной среде.*

SUMMARY

Y. Nikolayenko. The priority approaches to professional training students of agrarian specialties for professional communication in foreign linguistic environment.

The article deals with the problem of defining the term «approach to professional training of future specialists» as a basic pedagogical concept, which determines the training strategy and selection methods to implement this strategy. The classification of different approaches in modern methods of teaching foreign languages is presented. Three main approaches in modern methods of teaching foreign languages – active, personal, competency are determined. On the basis of the analysis of some modern conceptions in educational trends the communicative approach has been determined as a priority in training students of agrarian specialties for professional communication in foreign linguistic environment, that will play in the process real communication in the professional activity.

Key words: *approach, action-oriented approach, person-oriented approach, competence approach, communicative approach, training for professional communication in foreign linguistic environment.*